

Серебрякова В. В.,

кандидат філологічних наук,

старший викладач кафедри «Філологія»

Одеського національного морського університету

ВВІЧЛИВІСТЬ ЯК СОЦІОКУЛЬТУРНИЙ І МОВНИЙ ФЕНОМЕН

Анотація. Представлена стаття присвячена вивченню ввічливості як соціокультурного та мовного феномену. *Актуальність* дослідження полягає у постійно зростаючому значенні ввічливості як способу пом'якшення та нейтралізації конфлікту та комунікативних непорозумінь, що можуть виникати між мовцями. Для всебічного аналізу досліджуваного поняття *ввічливість* описано як культурно-історичний феномен. Інакше кажучи, ввічливість представляє собою особливий стиль поведінки на основі шанобливого ставлення до інших членів суспільства у всіх міжособистісних взаємодіях. Ввічливості як культурно-історичному явищу властиві *мінливість, універсальність, етнокультурна специфічність*. *Мінливість* є наслідком змін критерію оцінки та норми, а особливості їхньої вербальної актуалізації залежать від процесів суспільного розвитку та комунікативного попиту. Стратегії ввічливої поведінки *універсальні*, тобто вони існують в будь-якому суспільстві, тоді як норми та їх вербальна реалізація виявляють *етнокультурну специфічність* ввічливості. Далі «ввічливість» розглянуто як засіб успішної взаємодії між партнерами з комунікації. Вивченню комунікативного аспекту ввічливості приділяється велика увага. Дослідники розглядають *ввічливість* як стратегічний принцип мовленнєвої поведінки у вигляді правил. Дотримання цих правил сприяє головній меті ввічливості – установленню, підтримці та розмиканню гармонійного та безконфліктного спілкування. Найбільш узагальнений принцип успішної комунікації, Принцип Кооперації, належить П. Грайсу. Вчений пропонує наступні максими ввічливого спілкування: *такту, великодушності, схвалення, скромності, симпатії*. Дж. Ліч пропонує власні максими ввічливого спілкування, на основі яких дослідник створює свою власну таксономію мовленнєвих актів. На думку вченого, головна мета ввічливості полягає в уникненні конфліктів між комунікантами. Після цього були розглянуті та проаналізовані поняття *ритуал, імідж, стереотип, «особиста сфера», такт, манери, вербальна рутинна, мовленнєві шаблони*, які безпосередньо пов'язані із сутністю ввічливої поведінки як інтерактивного ритуалу і вербальної рутини.

Ключові слова: ввічливість, вербальна рутинна, імідж, манери, мовленнєвий етикет, «особиста сфера», поведінкова рутинна, ритуал, стереотип, такт.

Постановка проблеми. Ввічливість посідає центральне місце в структурі соціального спілкування, а також в структурі етикетно-мовленнєвої комунікації. Як мовленнєва категорія, ввічливість може бути реалізована вербальними та невербальними засобами. Вона функціонує як спосіб пом'якшення та нейтралізації конфлікту та комунікативних непорозумінь, що виникають перманентно між людьми. Постійно зростаюче значення ввічливості в сучасному суспільстві як прескриптивної форми організації поведінки людини й зумовлює *актуальність* представленого дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Ввічливість, як правило, пов'язують з культурою мовлення, мовленнєвим етикетом, яким традиційно уділяється набагато більше уваги у вітчизняному та російському мовознавстві (Ф.С. Бачевіч, О.О. Селіванова, А. Вежицька, В.Є. Гольдін, Н.І. Формановська, Т.В. Ларина та інші). Утім, серед зарубіжних учених спостерігається тенденція виділяти ввічливість як окремий об'єкт дослідження. Ввічливість вивчається в межах психології, етнопсихології, культурології, антропології, психолінгвістики, соціолінгвістики, прагматики, теорії комунікацій тощо. Це свідчить про те, що ввічливість являє собою міждисциплінарну категорію й зумовлює постійно зростаючий інтерес учених до неї, особливо в питаннях людських взаємовідносин.

Мета статті. *Об'єктом* представленого дослідження послугувала категорія ввічливості, *предметом* – властивості категорії ввічливості як культурно-історичного явища та як стратегічного принципу мовленнєвої поведінки. *Мета* нашого дослідження полягає у детальному аналізі та описі ввічливості як соціокультурного та мовного феномену.

Для досягнення поставленої мети необхідно виконати низку *завдань*:

- описати «ввічливість» як культурно-історичний феномен та окреслити його властивості;
- проаналізувати поняття «ввічливість» як стратегію мовленнєвого спілкування;
- розглянути поняття *ритуал, імідж, стереотип, «особиста сфера», такт, манери, вербальна рутинна, мовленнєві шаблони* та встановити взаємозв'язок між ними;
- окреслити відмінності між поняттями *рутинна поведінкова та вербальна*.

Вирішення поставлених завдань потребувало використання низки *загальнонаукових методів дослідження*: описового методу, що уможливив детально описати проведений аналіз поняття «ввічливість», та *методу наукового спостереження*, що дав змогу виявити властивості ввічливості як культурно-історичного явища та окреслити її особливості як стратегії мовленнєвого спілкування.

Виклад основного матеріалу. Ввічливість як соціально значуща мовленнєва поведінка є вираженням суми певних критеріїв на рівні норми, за допомогою яких будь-яка соціальна поведінка (перш за все, вербально актуалізована) може оцінюватися як відповідна цим розпорядженням, тобто заснована на ввічливості по відношенню до партнера (на «готовність надати послугу, уважності, люб'язності» [6]).

Культурно-історичний феномен «ввічливість» як особливий стиль поведінки на основі шанобливого ставлення до інших членів суспільства у всіх міжособистісних взаємодіях завжди становив невід'ємну частину поведінкової культури і значною мірою

висловлювався за допомогою мови. Критерії оцінки соціальних взаємодій як позитивних (або негативних) склалися історично і були в згоді зі структурами громадських відносин, з такими культурними соціально-нормативними компонентами, як моральні й правові норми та правила поведінки. Ввічливості як культурно-історичному явищу властиві *мінливість, універсальність, етнокультурна специфічність*.

Мінливість є наслідком змін критерію оцінки та норми, а особливості їхньої вербальної актуалізації залежать від процесів суспільного розвитку та комунікативного попиту. Зміст поняття «ввічливості» з погляду сукупності складових його явищ і компонентів не є стійким, а навпаки, схильне до змін, які проявляються у співвідношенні цих компонентів ті їхніх функцій.

Стратегії ввічливої поведінки *універсальні*, тому що в будь-якому суспільстві можна виявити хоча б деякі узагальнені ввічливі способи поведінки (вітання, вибачення, вираження подяки, тощо) і встановити певний набір лінгвальних засобів, за допомогою яких вони реалізуються в процесі комунікації.

Норми та їх вербальна реалізація виявляють *етнокультурну специфічність*, тобто національні особливості у важливих формах комунікації, які детерміновані всім культурно-історичним фоном. Ці особливості яскраво проявляються в міжкультурному зіставленні, коли узагальнені форми комунікації однієї культури легко сприймаються як ввічливі, хоча вони не є такими.

Далі розглянемо «ввічливість» як засіб успішної взаємодії між партнерами з комунікації.

Безсумнівно, ввічливість є позамовною нормою поведінки, але її актуалізація підтримується вербально. О. Бегагель визначає мету мови ввічливості в сприянні більш успішної взаємодії людей, тобто в тому, що вони надають міжособистісному спілкуванню зручність і приємність [7, с. 54].

Вивченню комунікативного аспекту ввічливості велика увага приділялася в рамках Теорії мовленнєвих актів, наприклад, при визначенні основних постулатів, що регулюють процеси комунікації. Низка дослідників [2; 3] спробувала конкретизувати поняття *ввічливості* як стратегічний принцип мовленнєвої поведінки у вигляді правил, дотримання яких сприяє досягненню цілей мовленнєвої взаємодії комунікантів.

П. Грайс сформулював найбільш узагальнений принцип успішної комунікації, що отримав назву *Принцип Кооперації*. Цей принцип передбачає «негласну домовленість» комунікантів бути чесними в реалізації своїх комунікативних цілей та намірів, а також дотримання деяких постулатів, що регулюють сам процес спілкування [2].

На думку П. Грайса, партнери під час спілкування мають діяти відповідно до визначених етичних норм. Тому вчений пропонує наступні максими ввічливого спілкування:

- *максиму такту*, відповідно до якої треба зводити до мінімуму витрати зусиль партнера та намагатися збільшити його вигоду;
- *максиму великодушності*, що передбачає зведення мінімуму вигоди для себе, а також перекладає всі зусилля на себе;
- *максиму схвалення*, яка каже, що не треба сварити інших;
- *максиму скромності*, відповідно до якої треба уникати розбіжностей та прагнути до згоди;
- *максиму симпатії*, яка приписує бути доброзичливим.

Дж. Лакофф доповнює цей перелік максим ввічливості ще однією, що наказує надавати співрозмовнику можливість вибору та не нав'язувати свої думки [3, с. 56]. Інакше кажучи, необхідно бути *доброзичливим*.

Незважаючи на загальну морально-етичну спрямованість перерахованих принципів, правил і максим, в необхідності виконання їх всіх відмічаємо певну асиметричність ввічливості: те, що чомно по відношенню до адресата, може бути некоректним по відношенню до адресанта. Максими ввічливості часто вступають в явне протиріччя один з одним, наприклад: відмова від люб'язної пропозиції порушує правило «Не заперечуй».

Вважаємо, що абстрактні максими і принципи, що сформульовані й використовуються в межах Теорії мовленнєвих актів, у додатку до конкретних ситуацій спілкування, зокрема етичних, потребують значного доопрацювання й конкретизації. *Принцип Кооперації* П. Грайса не дає вірної картини і навіть суперечить ввічливим стратегіям, тому що в їх реалізації набагато важливіше за допомогою певних прийомів створити видимість «щирості», ніж бути реально щирими один з одним.

Іншу спробу категоризувати детально приховані форми ввічливості за допомогою максим ввічливості здійснив інший вчений-лінгвіст, Дж. Ліч [11]. Він запропонував наступні максими ввічливого спілкування:

- *максиму такту*, щоб мінімізувати оцінку себе і максимізувати переваги іншого;
- *максиму щедрості* для мінімізації вигоду й оцінку по відношенню до себе;
- *максиму апробації*, щоб мінімізувати негативну оцінку і максимізувати позитивну оцінку інших;
- *максиму скромності*, щоб мінімізувати позитивну оцінку і максимізувати негативну оцінку себе;
- *максиму згоди*, щоб мінімізувати незгоду і максимізувати згоду між собою і іншим;
- *максиму симпатії*, щоб мінімізувати антипатію і максимізувати симпатію між собою і іншим.

Відповідно до запропонованих максим ввічливості Дж. Ліч [11, с. 247] будує свою власну таксономію мовленнєвих актів, що включає чотири класи «відповідно до того, як вони пов'язані з соціальною метою встановлення і підтримки ввічливості»:

- 1) перший клас містить компетитиви, іллокутивна мета яких конкурує з соціальною метою, наприклад: накази, вимоги, прохання, питання;
- 2) до другого класу уналежнюють конвівіали, іллокутивна мета яких збігається з соціальною метою, наприклад: пропозиції, запрошення, привітання, подяки, поздоровлення;
- 3) до третього класу належать колаборативи, іллокутивна мета яких байдуха для соціальної мети: твердження, повідомлення, оголошення, іформірованіє;
- 4) четвертий клас включає конфлікти, іллокутивна мета яких знаходиться в конфлікті з соціальною метою: загрози, звинувачення, прокльони, догани.

Соціальна мета, на думку Дж. Ліча, полягає в тому, щоб уникати конфліктів між комунікантами. Цій меті відповідає *Теорія ввічливості*.

Ввічливість не просто відображає певну точку зору на соціальні взаємодії, яку прийнято ідентифікувати з повагою, вона передбачає своєрідні «зусилля» з боку партнерів, тобто реалізації різних «запобіжних» заходів, що забезпечують успішність та неконфліктність комунікації. До цих спеціальних прийомів, що впливають на вибір мовних засобів та словесне оформлення, які актуалізуються за певних комунікативних умов, уналежнюють:

- орієнтацію на партнера, зокрема, схвалення його відомих або приписуваних йому позитивних якостей;

– підкреслену шанобливість відповідно до очікувань партнера, піднесення партнера в соціальному і психологічному плані;

– ослаблення або евфемізацію соціально-негативних моментів, щоб не викликати комунікативної невдачі або різного роду санкцій;

– ухилення від прямого впливу на «особисту сферу» з урахуванням рухливості її кордонів відповідно до ступеня близькості партнерів, характером ситуації спілкування (інтимна / офіційна);

– навмисне вербальне підкреслення відправником свого скромного місця і / або підпорядкованості [11, с. 248].

За способами і засобами лінгвальної реалізації ввічливості в мовленнєвому спілкуванні у вітчизняній лінгвістиці закріпився термін *мовний етикет*.

Далі зупинимося на деяких ключових поняттях, а саме: *ритуал, імідж, стереотип, «особиста сфера», такт, манери, вербальна рутинна, мовленнєві шаблони*, які безпосередньо підводять нас до вивчення сутності ввічливої поведінки як інтерактивного ритуалу і вербальної рутини.

Е. Гоффман був першим, хто в рамках інтерактивної лінгвістики екстраполював поняття *ритуалу* на повсякденні комунікативні ситуації і ввічливі форми спілкування.

Щоб уточнити та представити інтерактивні ритуали, вчений Е. вводить центральне поняття – *імідж*, під яким він розуміє як позитивну соціальну значимість [9, с. 10]. Інтерактивний ритуал полягає у підтримці рівноваги між іміджами партнерів. Ввічлива поведінка є ритуалізованою, адже партнер з комунікації за допомогою символічних вербальних і невербальних дій показує, наскільки він сам гідний поваги і наскільки він поважає іншого [там само, с. 25]. Інакше кажучи, коли інтерактанти поведуться чемно, вони актуалізують особистісну значимість один одного щодо визнаних якостей, дотримуючись встановленого порядку дій.

На співвіднесеність понять «ритуал» і «ввічливість» вказує О. Романова, аналізуючи особливості комунікативних актів ритуального характеру [5, с. 27]. Всі комунікативні ритуальні акти дослідниця поділяє на культові та соціально-інституційні. У складі останніх вчена виділяє ритуальні акти *соціальної перфорації* і ритуальні акти *нормативно-регламентованого стану справ, речей, відносин*. Нормативно-регламентовані ритуальні акти містять у собі церемоніальні ритуальні інтеракції і акти нормативних наслідків (вибачення, вітання, подяка, тощо).

Типологія О. Романової об'єднує широкий спектр явищ та ситуацій, укладених в понятті «ритуал», де ввічливі форми органічно вплетені в більшу групу соціально-нормативних взаємодій.

Отже, поняття «ввічливість» і «ритуал» мають кілька точок перетину, але вони не є тотожними. Ввічливі комунікативні взаємодії переважно мають ритуалізований характер. Інакше кажучи, це система конвенціональних форм, які є стереотипними і повторюються в деяких ситуаціях в певній послідовності з відносно традиційним розподілом ролей. Тим не менш, ввічливість виходить за межі ритуалу, тому що ситуативна обумовленість і вибір тих чи інших засобів реалізації її стратегій можуть в значній мірі варіюватися під впливом суб'єктивного ставлення партнерів до ситуації.

Поняття «імідж», що є невід'ємною складовою ввічливої поведінки, часто його ідентифікують зі стереотипом. У нашому дослідженні ми приймаємо дефініцію поняття «стереотип», що належить А. Венцель. Отже, стереотип являє собою «вербальне (словесне) вираження переконання, яке спрямоване на соціальні

групи або окремих особистостей, що належать до цих груп. Він має логічну форму загального (абстрактного) висловлювання, в якому не виправдано спрощеним способом, з емоційно-оцінною і нормативною тенденцією якомусь класу осіб приписується (або заперечується) наявність певних властивостей або моделей поведінки» [13, с. 24].

А. Венцель також стверджує, що стереотип передбачає дії, що спрямовані на підтримку іміджу дій комунікантів. Вважаємо, що стереотипи в певній мірі взагалі зумовлюють наявність і спрямованість, тональність і специфічність тих уявлень, які індивідуум кожен раз в процесі інтеракцій неусвідомлено використовує для підтримки свого іміджу і «конструюванні» іміджу партнера.

Поняття іміджу вживається для інтерпретації таких ознак ввічливої поведінки, як «особиста сфера», такт, манери, пристойності.

Основоположним принципом взагалі спільного існування є наступний принцип: «кожен має, наскільки це можливо, залишити особисту сферу іншого недоторканою». Однак, в реальному спілкуванні не завжди можна уникнути небажаного вторгнення. З метою мінімізації шкоди від подібних дій, людина повинна вести себе ввічливо [1, с. 17].

Поняття «особиста сфера» передбачає право кожної людини на мінімум недоторканного особистого життєвого простору, в якому людина може відчувати себе впевнено і захищено [12, с. 146–147].

З «особистою сферою» пов'язане поняття *такту*, що трактується як особлива чутливість, загострене внутрішнє сприйняття людиною кордонів «особистої сфери» партнера, тональності ситуації спілкування, завдяки якому йому вдається досягати своїх комунікативних цілей і намірів за повного збереження іміджу партнера і, відповідно, свого власного навіть у найскладніших ситуаціях [10, с. 245], тоді як *манери* передбачають вміння поводитися відповідно до прийнятих норм ввічливості, надавати партнеру особливі знаки уваги.

Отже, розглянуті поняття *ритуал, імідж, стереотип, «особиста сфера», такт, манери, вербальна рутинна, мовленнєві шаблони* пов'язані між собою та спрямовані на створення сприятливих умов для гармонійного спілкування.

Ф. Кулмас [8, с. 70] розрізняє *рутинну поведінкову* і *вербальну*; тобто з одного боку, вчинки та дії, а з іншого боку, їхнє словесне оформлення. Нашу увагу надалі привертає саме мовний аспект рутини.

Ф. Кулмас виділяє типові риси мовних шаблонів. З функціонального погляду вони є мовним оформленням колективних стратегій цілеспрямованих дій і реакцій. Аналізуючи значення вербальної рутини, Ф. Кулмас позначає його як функцію вживання, тобто основне значення рутинної формули є не вільним поєднанням слів, що входять до її складу, а ідіоматичність. Вона реалізується в самому моменті використання рутинної формули як заздалегідь заданих, відомої носіям мови, рекурентної щодо конкретної ситуації. Вживання рутинних формул у мові сигналізує про соціальну та мовну компетенції мовця. Під час виведення узагальненого значення рутинної формули необхідно враховувати три основні чинники, модифікація яких змінює план вираження:

1. денотативні компоненти;
2. ситуативні компоненти;
3. ступінь стандартизації рутинної формули, тобто ступінь втрати лексичного значення складових.

З формальної точки зору, рутинна формула – це або синтаксично неповна частина речення, або повне речення – стійкий вираз – розповідне, питальне або окличне.

У розробленій Ф. Кулмас типології вербальної рутини значна частина відводиться ввічливим формулами [8, с. 83]. У їх числі вчений зазначає формули конвенційної стратегії поведінки, формули звернення, формули пом'якшення і обмежувачі непрямих мовленнєвих актів.

Основні властивості рутини в мові такі як стандартизованість, передбачуваність, рекурентність, часткова або повна ідіоматичність визначають важливість цієї складової комунікативної компетенції носія мови. Особливістю мовної рутини є і те, що вона виступає як індикатор ввічливості тільки в рамках однієї культури і тільки при обліку ситуативних і соціальних параметрів ситуації партнерами по комунікації. Незнання особливостей використання вербальної рутини нерідких культур при розбіжності стереотипних інтерпретацій ситуацій може призвести до казусів в спілкуванні [4, с. 15].

Рутинні формули в мові спрямовані на стабілізацію та інтенсифікацію комунікативних взаємодій, тому їх опис має яскраво виражений прагматичний характер і має виходити з комунікативної функції в мовному співтоваристві. Воно безпосередньо пов'язане зі слововживанням.

Ввічливість робить поведінку конвенційною. Інакше кажучи, поведінка є виразом певних норм, які, з одного боку, відображають соціально значущі морально-етичні принципи та моральні цінності й стереотипні уявлення, а з іншого боку, детерміновані всім комплексом суспільних відносин.

Висновки. Унаслідок проведеної лінгвістичної розвідки доходимо такого висновку: категорія ввічливості є невіддільною частиною гармонійного людського спілкування. Вона слугує засобом пом'якшення та нейтралізації конфліктних ситуацій. Як культурно-історичне явище, ввічливість характеризується мінливістю, універсальністю, етнокультурною специфічністю. Реалізація ввічливості здійснюється за допомогою лінгвальних форм, що мовець вживає за певних прагматичних обставин. Для опису поняття «ввічливість» необхідно залучити терміни інтерактивної лінгвістики, а саме: ритуал, імідж, стереотип, «особиста сфера», такт, манери, вербальна рутинна, мовленнєві шаблони.

Ввічливість невіддільно пов'язана з мовленнєвим етикетом, якому надається перевага у вітчизняному та російському мовознавстві. Однак слід зауважити, що ввічливість розглядається як стратегічний принцип гармонійного спілкування, тоді як мовленнєвий етикет об'єднує мовленнєві формули, або етикетні кліше, що вживаються комунікантами у певній прагматичній ситуації.

Перспективою нашого подальшого дослідження вбачаємо детальний опис лінгвальних засобів реалізації ввічливості.

Література:

- Адамакова Э.Б. Семантико-прагматические свойства и контексты функционирования средств выражения благодарности в немецком языке : дисс. ... канд. филол. наук : 10.02.04. Пятигорск, 2005. 172 с.
- Грайс Г. Логика и речевое общение. *Новое в зарубежной лингвистике*. Вып. 16. Москва, 1985. С. 217–237.
- Лакофф Дж. Прагматика в естественной логике. *Новое в зарубежной лингвистике. Лингвистическая прагматика*. Вып. 16. Москва, 1986. С. 46–68.
- Ратмайер Р. Функциональные и культурно-сопоставительные аспекты прагматических клише. *Вопросы языкознания*. № 1. Москва, 1997. С. 10–25.
- Романова Е.Г. Функционально-семантические свойства перформативных единиц в ритуальной коммуникации : автореф. дисс. ... канд. филол. наук : 10.02.19. Тверь, 1997. 34 с.
- Ожегов С.И., Шведова Н.Ю. Толковый словарь русского языка. Москва, 1995.
- Behagel O. Die deutsche Sprache. Halle (Saale), 1968. 54 s.
- Coulmas F. Poison to Your Soul. Thanks and Apologies Contrastively Viewed. *Conversational Routine*. The Hague : Mouton, 1981. P. 69–91.
- Goffman E. Der bestätigende Austausch. *Das Individuum im öffentlichen Austausch*. Frankfurt, 1976. S. 5–15.
- Kremos H. Höflichkeitsformeln in der französischen Sprache. Aufforderungs-Bitt- und Dankesbezeugungen. Zurich, 1955. S. 243–256.
- Leech G. Principles of pragmatics. N.Y., 1983. 257 p.
- Raible W. Sprachliche Höflichkeit (Realisierungsformen im Deutschen und im Französischen). *Zeitschrift für französische Sprache und Literatur*. Wiesbaden, Stuttgart, 1987. S. 145–168.
- Wenzel A. Stereotype in gesprochener Sprache. *Heutiges Deutsch*. №13. Berlin, 1978. S. 15–35.

Serebriakova V. Politeness as socio-cultural and language phenomenon

Summary. The given article is devoted to the studies of politeness as socio-cultural and language phenomenon. The topicality of the present research consists in constantly increasing significance of politeness as the means of mitigating and neutralizing conflicts and communicative misunderstandings that sometimes occur between communicants. To carry out the comprehensive analysis of the notion investigated, politeness is described as a cultural and historical phenomenon. In other words, politeness is a special style of behaviour based on respectful attitude of a speaker to other members of society during any interpersonal interactions. Politeness as a cultural and historical phenomenon is characterized by changeability, universality and ethnocultural specificity. Changeability is the result of changes of evaluation and norm criteria whereas peculiarities of their verbal realization depend on the processes of social development and communicative demand. Strategies of polite behavior are universal, i.e. they exist in any society whereas norms and their verbal presentation determine the ethnocultural specificity of politeness. Further, politeness is studied as a means of felicitous interaction between communicants. The communicative aspect of politeness is greatly paid attention to. Researchers consider politeness as a strategic principle of speech behaviour that is made up of certain rules. Following these rules contributes to the main aim of politeness, i.e. establishing, supporting and terminating harmonious and conflict-free communication. The most general principle of felicitous communication is Cooperative Principle by P. Grice. The scientist suggests the following maxims of polite behavior: tact, generosity, approval, modesty, sympathy. G. Leech suggests his own maxims of polite behaviour. Then, he applies them to create his own taxonomy of speech acts. According to G. Leech, the main goal of politeness is to avoid conflicts between communicants. Finally, such notions as ritual, image, stereotype, “personal sphere”, tact, manners, verbal routine, speech clichés that are directly related to the essence of polite behaviour as interactive ritual and verbal routine are properly studied and analyzed.

Key words: behavioural routine, image, manners, “personal sphere”, politeness, ritual, speech etiquette, stereotype, tact, verbal routine.